

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ AÇIK BİLİM POLİTİKASI

1.Amaç ve Kapsam

Örgün ve uzaktan eğitim yoluyla nitelikli bireyler yetiştirmeyi, bilime ve sanata evrensel düzeyde katkı sağlamayı amaçlayan ve köklü bir kuruluş olan Atatürk Üniversitesi, kurum olarak **hayatın hizmetinde daima ilerlemeyi** ülkü olarak kabul eder. Bu bağlamda, Atatürk Üniversitesi, bilimin gelişmesi ve bilginin topluma en hızlı şekilde ulaştırılabilmesi için **Açık Bilim Politikası** kapsamındaki etkinlikleri destekler.

Atatürk Üniversitesi **Açık Bilim Politikası**, kurum kaynaklarından desteklenen projeler ve çıktıları ile kurum adresli olarak gerçekleştirilen bilimsel yayınlar ve bunlarla ilişkili araştırma verilerinin yönetimi, saklanması, arşivlenmesi ve kamuya paylaşılmasına ilişkin temel ilke ve kuralları tanımlar.

2. Referanslar:

YÖK Üniversiteler İçin Model Açık Bilim Politikası

TÜBİTAK Açık Bilim Politikası

3. Atatürk Üniversitesi Yayınları ve Araştırma Verileri Açık Erişim Politikası

3.1. Genel İlkeler

- 3.1.1. Atatürk Üniversitesi, bilimin ve teknolojinin ilerlemesine katkı sağlamak amacıyla açık, erişilebilir, tekrarlanabilir ve güvenilir araştırma çıktıları ile uygulamalarını benimser; tüm dış paydaşları ve toplum yararına bilginin yayılmasını destekler.
- 3.1.2. Atatürk Üniversitesi, uluslararası kabul edilen etik ilkeler çerçevesinde bilimsel veriler ve yayınlarda “**açıklık**” ilkesine riayet eder. Bu ilke doğrultusunda bilimsel işbirliklerini, bilginin paylaşılmasını, kesintisiz erişilebilirlik ve muhafazasını sağlamak için ulusal ve evrensel düzeyde açık bilimi destekleyecek altyapıyı oluşturmayı, teknolojik yenilikler ve gereksinimler çerçevesinde güncellemeyi taahhüt eder. Bu araçların araştırmacılar tarafından kullanılmasını teşvik eder ve destekler.
- 3.1.3. Açık bilimi, araştırmanın daha şeffaf, titiz ve verimli olmasının bir aracı olarak değerlendiren Atatürk Üniversitesi, kamu kaynaklarıyla finanse edilen bilimsel araştırma sonuçlarının ve verilerinin ulusal ve evrensel düzeyde topluma ve tüm araştırmacılara açık ve ücretsiz olarak sunulması gerektiği görüşündedir.

3.2. Yetki Alanı ve Açık Bilim Politikasının Etkisi

Açık Bilim Politikası, Atatürk Üniversitesi'nin tüm araştırmacıları için geçerlidir. Araştırmanın üçüncü taraflarca finanse edildiği durumlarda, erişim hakları, depolama ve saklama ile ilgili taraflarla yapılan herhangi bir anlaşma bu politikaya göre önceliklidir.

Açık Bilim Politikası, Atatürk Üniversitesi Senatosu tarafından onaylanarak gg/aa/yyyy tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.

3.3. Haklar, Sorumluluklar ve Görevler

3.3.1. Atatürk Üniversitesinin Kurumsal Sorumluluk ve Görevleri

3.3.1.1. Atatürk Üniversitesi, Açık Erişim / Açık Bilime geçişi gerçekleştirmek için gerekli altyapı ve finansmanı sağlamanın yanı sıra; eğitim, öğretim, seminer vb. faaliyetleriyle araştırmacıları ve diğer tüm personeli bilgilendirir ve destekler. Bu bağlamda kurum, araştırmacılarının Açık Bilim politikalarını benimsemesi ve kullanması için gerekli katkıları sağlar ve bu politikayı onlara sunulan mesleki eğitim ve kariyer gelişiminin bir parçası olarak görür.

3.3.1.2. Atatürk Üniversitesi, açık bilim politikasını yürütmek, ulusal ve uluslararası mevzuat kapsamında araştırma verileri ile ilgili veri yönetim planlarını geliştirmek ve uygulamak amacıyla bir "**Açık Bilim Ofisi**" oluşturur.

3.3.1.3. Atatürk Üniversitesi, araştırma verilerinin ve diğer kayıtların uzun vadeli kaydedilmesi, korunması, yönetimi ve dağıtımı için altyapı ve araçları sağlar, ilgili süreçleri tanımlar ve bu konularda araştırmacılara rehberlik hizmetleri verir. DOI, ORCID gibi benzersiz tanımlayıcıların kullanılmasını zorunlu tutar.

3.3.1.4. Atatürk Üniversitesi, kamu yararına olan bilimsel projelere katılım, vatandaş bilimi, açık akran değerlendirmesi, açık eğitim kaynaklarının kullanımı, yayınlara ve verilere açık erişim gibi **Açık Bilim** uygulamalarını teşvik eder.

3.3.1.5. Atatürk Üniversitesi, kurumsal akademik açık arşivinin kullanım istatistiklerini oluşturacak sistemleri kurar, takip eder ve kamuoyu ile paylaşır.

3.3.1.6. Atatürk Üniversitesi, kurumun akademik açık arşiv ve diğer araştırma altyapılarının FAIR veri ilkeleri (Findable=Bulunabilir, Accessible=Erişilebilir, Interoperable=Birlikte Çalışabilir, Reusable=Yeniden Kullanılabilir) ve Avrupa Açık Bilim Bulutu (OpenAIRE) teknik özellikleriyle ilgili sertifika gerekliliklerine uygunluğunu sağlar.

3.3.1.7. Atatürk Üniversitesi, içerik ve veri yayınlama hususunda **Açık Lisans** ilkelerini benimser. (Örnek açık lisanslar topluluğu: <https://creativecommons.org/licenses/?lang=tr>)

3.3.2. Araştırmacıların Sorumlulukları

3.3.2.1. Araştırmacılar, araştırma verilerini ve eğitim kaynaklarını kurumun **Açık Bilim Politikası** çerçevesinde yönetir.

3.3.2.2. Araştırmacılar, üçüncü taraflarla herhangi bir bağlayıcı öncelikli anlaşma olmaması durumunda, araştırma sonuçları ve verilerin üretimi, işlenmesi, depolanması, yönetimi ve dağıtımı ile ilgili örgütsel, düzenleyici, kurumsal ve diğer sözleşmelerden doğan yasal yükümlülöklere uyar.

3.3.2.3. Araştırmacılar, **Açık Bilim Politikası** çerçevesinde verilerin korunmasını, işlenmesini, arşivlenmesini ve kullanımını yöneten ilkelere uymakla yükümlüdürler.

3.3.2.4. Araştırmacılar, yayınlarının telif hakları kapsamında olmayan tam metnini (veya telif hakları kapsamında olan makalenin, yayınlanmadan önce hakem kontrolünden geçmiş kopyasını) ve yayınlara ilgili kritik verilerin dijital kopyasını, yayınlanmadan önce veya yayınlandıktan sonra okunabilir ve işlenebilir biçimde tanımlanan zaman içinde, akademik arşive koymak zorundadır. Bu durum, **Altın Yol Açık Erişim** kapsamındaki yayınlar için de geçerlidir.

3.3.3. Yayınlara Açık Erişim

3.3.3.1. "Yeşil Yol Açık Erişim" söz konusu olduğunda, Atatürk Üniversitesi, 5.2.4. maddesinde bahsedilen tüm yayınların tam metinlerinin en fazla 6 ay içinde (sosyal bilimler ve beşeri bilimlerdeki yayınlar için 12 ay içerisinde) standart bir açık lisans altında erişilebilir olmasını zorunlu tutar. Monografların akademik arşive konulması zorunludur. Ancak yayıncı ambargosu sona erinceye kadar erişim kapalı kalır.

3.3.3.2. Yayıncı ya da eser sahibi tarafından ambargolu olan yayınların, görünürlüklerini artırmak amacıyla yayının üst verilerinin (metadata) açık bir şekilde erişilebilir olması gerekir.

3.3.3.3. Atatürk Üniversitesi adresli olmak suretiyle tek yazarlı olarak meydana getirilen, tez, makale, kitap vb. yayınlar bizzat yazarı tarafından, birden fazla yazarla meydana getirilen eserler veya yayınlar ise başyazar, kitap editörü, proje yöneticisi veya makalenin haberleşme yazarı tarafından dijital ortama aktarılır.

3.3.3.4. Araştırmacılar, farklı kurumlardan yazar veya yazarlarla işbirliği yaparak hazırladıkları çalışmalarını da kurumsal açık arşive aktarabilirler. Bu aktarma işlemi, kurum adresli haberleşme yazarı veya kurum adresli yazarlar tarafından yapılır.

3.3.3.5. Atatürk Üniversitesi, mensuplarının yayınlarını bireysel veya kurumsal olarak değerlendirirken, sadece üst veri ve tam metinleri yukarıda belirtilen şartlara uygun olarak akademik arşive konulan yayınları dikkate alır.

3.3.3.6. Atatürk Üniversitesi, mensuplarının telif hakkı sahipliğini koruma ve ek lisans konularında bilgilendirir ve onları lisanslama konusunda teşvik eder. Bu teşvik, yayın sözleşmesine ilave maddeler eklemek suretiyle yapılabilir. (Örnek şablonlar: <https://sparcopen.org/>)

3.3.3.7. Atatürk Üniversitesi, araştırmacılarını mevcut politikanın yürürlüğe girdiği tarihten önce ürettikleri yayınlarını da kurumsal akademik arşive koymaya ve bu yayınları mümkün olan en kısa sürede açık bir şekilde erişilebilir kılmaya teşvik eder.

3.3.4. Araştırma Verilerine Açık Erişim

3.3.4.1. Atatürk Üniversitesi, bilimsel yayınlarda sunulan araştırma sonuçlarını doğrulamak için gerekli olan araştırma verilerinin uluslararası standartlarda arşive konulmasını zorunlu kılar.

3.3.4.2. Atatürk Üniversitesi, verilerin ve hizmetlerin açık erişim ve FAIR ilkelerine göre ele alınmasını destekler. Veriler, izlenebilir ve mümkün olan her durumda kullanılabilir olmalıdır.

3.3.4.3. Atatürk Üniversitesi Araştırma Ekosistemi, “**mümkün olduğunca açık, gerektiği kadar kapalı**” ilkesine uyar. Eğer veriler yasal, gizlilik veya ilgili diğer nedenlerle açık değilse (örneğin hassas veri veya kişisel veriler) bu durum anlaşılır biçimde açıklanmalıdır. Ancak, birincil verilere ulaşmayı sağlayan üst veriler (metadata) her durumda sağlanabilmelidir.

3.3.4.4. Atatürk Üniversitesi, **Açık Bilim Kaynaklarının** izlenmesi için **Açık Bilim Bulutu** şartlarına uyar.

3.3.4.5. Atatürk Üniversitesi, mensuplarının dâhil oldukları her araştırma faaliyeti için uygun bir veri yönetim planı sunar.

3.3.4.6. Atatürk Üniversitesi, araştırmacılarına proje sonrasında araştırma sonuçlarını uygun lisansla lisanslamaları için gerekli bilgiyi ve desteği sağlar.

3.3.4.7. Atatürk Üniversitesi araştırma verileri için minimum arşiv süresi 10 yıldır. Kurum, gerekli arşiv süresinin sona ermesinden sonra veya yasal ve etik nedenlerden dolayı bu kayıtların silinmesi veya imha edilmesi durumunda, bu tür eylemlerin tüm yasal ve etik perspektiflerini dikkate alır.

3.3.5. Açık Bilim

Atatürk Üniversitesi, yayınlara ve verilere açık erişimin yanında vatandaş bilimi projeleri, açık akran değerlendirmesi, açık eğitim kaynakları, açık lisans, standart açık lisans vb. gibi **Açık Bilimin** farklı uygulamalarını teşvik eder ve destekler.

3.3.6. Altyapı

3.3.6.1. Atatürk Üniversitesi, onaylanmış kalite standartlarını karşılar (OpenAIRE uyumlu, FAIR ilkelerini karşılar) ve **Avrupa Açık Bilim Bulutu** ile bağlantılıdır.

3.3.6.2. Atatürk Üniversitesi, kayıtların uluslararası standartlarda uygun arşivlerle ve **OpenAIRE Üst Veri Şeması** aracılığıyla birlikte çalışabilir olmasını sağlar.

3.3.7. Araştırma Değerlendirme ve Ölçme

3.3.7.1. Atatürk Üniversitesi, **Açık Bilimle** ilgili dünyadaki gelişmeleri ve **Açık Bilim Politikası Platformlarının** çalışmalarını izler, araştırma kalitesini ve **Açık Bilim** davranış ve uygulamalarını teşvik eden bir araştırma değerlendirme çerçevesi geliştirir, bu alanla ilgili kurumlarla işbirliği yapar.

3.3.7.2. Atatürk Üniversitesi, **Açık Bilim** uygulamalarını (örneğin açık platformlar aracılığıyla kesin olmayan sonuçları paylaşmak, açık yazılım ve diğer araçları kullanmak, açık işbirlikli projelere katılım, vatandaş bilimi, vb.) kullanan araştırmacılar için ödül mekanizmaları oluşturur.

3.3.8. Açık Bilim Eğitimi

3.3.8.1. **Açık Bilim Ofisi**, ilgili birimler veya kurumlarla işbirliği yapmak suretiyle açık bilimin benimsenmesini kolaylaştırmak amacıyla araştırmacılar, kütüphaneciler ve diğer destek personeli için eğitim kursları açar. Bu tür eğitim kursları, açık erişim yayıncılığı, açık veri, veri yönetimi, araştırma verisi ve araştırma etiği konularında gerekli bilgileri ve becerileri içerir.

3.3.8.2. Atatürk Üniversitesi, disiplinlerin farklılıklarını da dikkate alarak, tüm kariyer aşamalarındaki araştırmacılara (müfredat çerçevesinde) **Açık Bilim** eğitimi verir.

3.3.8.3. Atatürk Üniversitesi, kendi kaynaklarından ve/veya başka kurumlarla işbirliği yaparak **Açık Bilim** eğitimleri için gerekli finansmanı sağlar.

3.4. Politikanın Geçerliliği

3.4.1. Bu politika, Atatürk Üniversitesi Senatosu tarafından her iki yılda bir gözden geçirilir ve güncellenir. Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü, bu politikanın uygulanmasından sorumludur ve gerektiğinde ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkların çözümünde ve politikada yapılabilecek değişiklikler konusunda yürütücü görevini üstlenir. Bu politikanın araştırma verileriyle ilgili olan bölümü, **Açık Bilim Politikasının** yürürlük tarihinden itibaren iki yıl boyunca pilot olarak uygulanır.

3.4.2. Rektör veya Rektör yardımcısına bağlı olarak çalışacak olan Atatürk Üniversitesi **Açık Bilim Ofisi**:

- Koordinatör
- Atatürk Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanı
- Bilgi ve Belge Yönetimi Bölüm Başkanı

ile Senato tarafından uygun görülecek uzman kişilerden oluşur. **Açık Bilim Ofisi**, gerekli gördüğü hâllerde politikayı revize ederek öneri ve görüşlerini Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü'ne sunar.

4. Tanımlar

4.1. **Açık Akran Değerlendirmesi:** İnceleme ve yayın süresi boyunca hem inceleyen hem de yazarın birbirlerinin kimlikleri hakkında bilgi sahibi olduğu bir bilimsel inceleme mekanizması olarak tanımlanmaktadır.

- 4.2. Açık Bilim:** Kamu tarafından desteklenen araştırma sonuçlarının birincil çıktılarını –yayın ve araştırma verilerini- kısıtsız veya minimum düzeyde kısıtla dijital ortamda halkın erişimine sunmaktır (OECD, 2015).
<https://www.fosteropenscience.eu/node/1431#oecd2015>).
- 4.3. Açık Eğitim Kaynakları (Open Education Resources):** Başkaları tarafından eğitim amaçlı olarak serbestçe yeniden kullanmaya ve sürekli iyileştirmeye izin veren açık lisansları kullanan öğretim, öğrenme ve araştırma materyalleridir (OECD, 2015).
<https://www.oecd.org/innovation/open-educational-resources-9789264247543-en.htm>).
- 4.4. Açık Erişim:** Bilimsel literatürün internet aracılığıyla finansal, yasal ve teknik bariyerler olmaksızın erişilebilir, okunabilir, kaydedilebilir, kopyalanabilir, yazdırılabilir, taranabilir, tam metne bağlantı verilebilir, dizinlenebilir, yazılıma veri olarak aktarılabilir ve her türlü yasal amaç için kullanılabilir olmasıdır.
- 4.4.1. Altın Yol Açık Erişim:** Akademik dergilerde yayınlanan araştırmacıların çalışmalarının, dergi tarafından yayınlandığı andan itibaren erişime açık tutulmasıdır.
- 4.4.2. Yeşil Yol Açık Erişim:** Araştırmacıların, akademik dergilerde yayımlanan çalışmalarının yayına kabul edilmiş sürümünün birer kopyasının, açık arşivlerde açık erişime sunulmasıdır.
- 4.5. Açık Veri:** Herhangi bir telif hakkı, patent ya da diğer kontrol mekanizmalarına tâbi olmaksızın herkes tarafından ücretsiz ve özgürce kullanılabilen, tekrar kullanılabilen ve dağıtılabilen veridir.
- 4.6. Akademik Çalışmalar:** Kurum mensuplarının araştırmaları, aldıkları fonlar ve yaratıcı faaliyetleri sonucu ortaya çıkan tüm çalışmaları ifade eder.
- 4.7. Akademik Arşivler ve Konu Arşivleri:** Kamu kaynaklarıyla desteklenen bilimsel araştırmalardan üretilen yayınları, verileri ve diğer fikrî ürünleri (tezler, ders malzemeleri, çalışma raporları, vb.) toplayan, düzenleyen ve uzun dönemli olarak arşivleyen sistemlerdir.
- 4.8. Araştırma:** Bilimin ilerlemesi amacıyla yönelik olarak yapılan her türlü yaratıcı ve sistematik çalışma olarak tanımlanmaktadır.
- 4.9. Araştırma Verisi:** Bilimsel yayınlarda sunulan sonuçları doğrulamak için kullanılan veriler (örn. istatistikler, deney sonuçları, ölçümler, gözlemler, görüşme kayıtları, görüntüler, vb.) veya bir proje sırasında kullanılan ve **Araştırma Veri Yönetim Planı**'nda açıklanan diğer verilerdir.
- 4.10. Araştırmacı:** Çalışanlar ve doktora öğrencilerinin de dâhil olduğu, istihdam düzeylerine bakılmaksızın, her seviyeden araştırma personeli.
- 4.11. Avrupa Açık Bilim Bulutu (European Open Science Cloud - EOSC):** Avrupa Komisyonu'nun Nisan 2018'de ayrıntılarını açıkladığı, Avrupa Birliği'ndeki 1,7 milyon araştırmacı ve 70 milyon bilim ve teknoloji uzmanının akademik dergi ve kitaplarda "gömülü" verisinin toplanmasını ve bu verilerin herkesin kullanımına açılmasını hedefleyen proje.

<https://ec.europa.eu/research/openscience/index.cfm?pg=open-science-cloud>

- 4.12. **Depolama:** Dijital materyallere sürekli erişimi sağlamak için yapılması gereken eylemlerin tümüdür.
- 4.13. **DOI (Digital Object Identifier - Sayısal Nesne Tanımlayıcı):** Online ortamda bulunan bir fikri mülkiyeti ya da bu fikri mülkiyetin bir parçasını tanımlayan tanımlayıcılardır. <https://www.doi.org/>
- 4.14. **FAIR İlkeleri:** Araştırma verisi yönetiminde veya **Avrupa Açık Bilim Bulutu** ile ilgili girişimlerden herhangi birinde yer alan bir kısaltmadır. Verinin Findable (bulunabilir), Accessible (erişilebilir), Interoperable (birlikte çalışabilir), Reusable (yeniden kullanılabilir) olması prensiplerine dayanmaktadır. <https://www.go-fair.org/fair-principles/>
- 4.15. **Atatürk Üniversitesi Dijital Arşiv Açık Erişim Sistemi:** Atatürk Üniversitesi araştırmacılarının yayınlarına ve araştırma verilerine açık erişim sağlayan arşiv.
- 4.16. **Atatürk Üniversitesi Mensubu:** Atatürk Üniversitesi akademisyenleri, personeli ve öğrencileri.
- 4.17. **OpenAIRE:** Avrupa Komisyonunun açık bilim hedefleri doğrultusunda bilimsel yayın çıktıklarına, açık araştırma verilerine ve araştırma bilgisine erişime, verileri analiz etmeye olanak sağlayan ve içerik sağlayıcılara çeşitli servisler sunan teknik açık erişim altyapı projesidir. www.openaire.eu
- 4.18. **ORCID (Open Research and Contributor ID):** Bilim insanlarını ve akademik otoriteleri benzersiz olarak tanımlamak için kullanılan alfanümerik koddur. <https://orcid.org/>
- 4.19. **Telif Hakkı:** Kişinin her türlü fikri çabası ile ürettiği ürünler üzerinde, hukuken sahip olduğu maddî ve manevî hakların tamamıdır.
- 4.20. **Uygun Arşiv:** FAIR Prensipleri, OpenAIRE uyumluluğu, CoreTrust Seal gibi kalite standartlarını karşılayan arşivdir.
- 4.21. **Üst Veri (metadata) :** Bir bilgi kaynağını tanımlayan veri kümesi. Başka bir ifadeyle, sayısal bilgilerin ve bilgi kaynaklarının bulunması, kimliklendirilmesi, kullanımı ve yönetimi ile ilgili yapılandırılmış, tanımlayıcı bilgidir.
- 4.22. **Vatandaş Bilimi:** Profesyonel bilim insanı olmayan yurttaşlar tarafından yürütülen bilimsel araştırmadır.
- 4.23. **Veri Yönetim Planı (Data Management Plan):** Araştırmacıların araştırma veri kalitesi, veri paylaşımı ve veri güvenliği konusundaki sorumluluklarını nasıl karşılayacaklarını gösteren bir araçtır.
- 4.24. **Yayın:** Kurumda bulunan araştırmacıların hakem sürecinden geçerek yayınlanmış (veya yayınlanmakta olan) çalışmalarını olarak tanımlanır.

